

ΚΡΙΤΩΝ

Ὁ χρόνος δηλαδή εἶναι ἡ ἔννοια ποῦ μᾶς δίδει τὴν εὐχέ-
ρειαν νὰ συγκρίνωμεν, ἐκάστην ἐκάστοτε μορφήν τῆς ὕλης,
πρὸς πᾶσαν ἄλλην προγενεστέραν ἢ μεταγενεστέραν αὐτῆς
μορφήν καὶ ἐκάστην ἐκάστοτε θέσιν αὐτῆς ἐν τῷ χώρῳ, πρὸς
πᾶσαν ἄλλην προγενεστέραν ἢ μεταγενεστέραν αὐτῆς θέσιν.

ΠΑΥΛΟΣ

Αὐτὴ πράγματι εἶναι ἡ σχέσηις τοῦ χρόνου πρὸς τὴν ὕλην,
ὅπως τὴν διετύπωσες.

ΚΡΙΤΩΝ

* Ἄς ἴδωμεν ὅμως ἂν καὶ κατὰ πόσον ὁ χρόνος ἐκφράζει καὶ
κάτι ἄλλο, ἐκτὸς τῆς σχέσεως τὴν ὁποῖαν ἀντελήφθημεν.

ΠΑΥΛΟΣ

Ἐγὼ τοῦλάχιστον, δυσκολεύομαι νὰ ἐννοήσω κάτι ἄλλο
τὸ ὁποῖον νὰ ἐκφράζη ὁ χρόνος.

ΚΡΙΤΩΝ

Πράγματι, κάθε ἄλλο ποῦ εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ ἐκφράζη ὁ
χρόνος, εἶναι καὶ δι' ἐμὲ ἀκατανόητον, παρὰ τὰς προσπάθειάς
μου δέ, δὲν κατορθώνω νὰ κάμω καὶ μίαν ἄλλην ὑπόθεσιν
ὅπωςδῆποτε ἀληθοφανῆ.

ΠΑΥΛΟΣ

Καὶ ποῖον συμπέρασμα βγαίνει ἀπὸ ὅσα περὶ χρόνου καὶ ὕλης
παρεδέχθημεν;

ΚΡΙΤΩΝ

* Ὅτι ἂν ὁ χρόνος, δὲν δύναται παρὰ νὰ ἐκφράζη τὴν διαδο-
χικὴν σειρὰν μορφῶν καὶ θέσεων τῆς ὕλης, μένει νὰ ἴδωμεν
ἂν καὶ ὡς πρὸς τὸν χώρον, ἐκφράζει τίποτε παρόμοιον.

ΠΑΥΛΟΣ

Δηλαδή;

ΚΡΙΤΩΝ

* Ἄν δηλαδή καὶ εἰς τὸ κενὸν συμβαίνουν μεταβολαὶ τῶν
μορφῶν καὶ τῶν θέσεων αὐτοῦ, τοῦ κενοῦ, διὰ νὰ τὰς χρονο-
μετρήσωμεν. Εἶπέ μου λοιπόν, πόσας μορφὰς κενοῦ γνωρίζεις;

ΠΑΥΛΟΣ

Δέν καταλαβαίνω νὰ εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχουν δύο διαφορετικαὶ μορφαὶ κενῶν. Τὸ κενὸν ἢ θὰ εἶναι ἢ δέν θὰ εἶναι τοιοῦτον. Ἐὰν δὲ εἶναι, δέν ἔμπορεῖ νὰ ἔχη διαφορετικὴν μορφήν ἀπὸ ἄλλο πού εἶναι ἐπίσης κενόν. Καὶ συνεπῶς χρονόμετρησις μορφῶν κενοῦ ἀποκλείεται.

ΚΡΙΤΩΝ

Ὅσον δὲ διὰ τὸ εἶναι τὸ κενὸν ἔμπορεῖ νὰ ἀλλάζη θέσεις, τί νομίζεις;

ΠΑΥΛΟΣ

Ὅπως πρὸς αὐτό, εὐρίσκω ὅτι ἔμπορεῖ νὰ γίνῃ ἀλλαγὴ θέσεως τοῦ κενοῦ, ἀφοῦ εἶναι δυνατόν τὸ κενὸν σὲ κάποιο μέρος τοῦ χώρου, νὰ πληρωθῇ ὑπὸ μετακινήσεως καὶ ἐλθούσης πρὸς αὐτὸ ὕλης, καὶ νὰ γίνῃ πλήρες, νὰ παύσῃ δηλαδὴ νὰ εἶναι κενόν. Συγχρόνως δέ, κάποιο ἄλλο μέρος τοῦ χώρου πλήρες, νὰ γίνῃ κενόν, λόγω μετακινήσεως τῆς ὕλης ἣτις ὑπῆρχε εἰς αὐτὸ τὸ μέρος.

ΚΡΙΤΩΝ

Εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως αὐτὴν τὸ κενὸν εἶναι τὸ ὁποῖον ἀλλάζει θέσιν, ἢ ἡ ὕλη ἢ ὁποία κινεῖται ἐν τῷ χώρῳ; Ἡ ἀκρογιαλιὰ φεύγει ἢ ἡ βάρκα μὲ τὴν ὁποίαν παραπλέομεν τὴν ἀκρογιαλιὰ; Νομίζω ἄλλως τε ὅτι ἀλλαγὴ τῆς θέσεως τοῦ χώρου ἐν τῷ χώρῳ εἶναι κάτι ἀκατανόητον. Θὰ ἔπρεπε νὰ δεχθῶμεν τὴν ὕπαρξιν χώρου ἐν τῷ χώρῳ, καὶ μετακινήσιν αὐτοῦ ἐν αὐτῷ.

ΠΑΥΛΟΣ

Πραγματικῶς ἔτσι εἶναι.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ φαινομενικὴ αὐτὴ μετατόπισις τοῦ κενοῦ, εἶναι δυνατόν νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ἀλλαγὴ θέσεων ἢ ἀλλαγὴ μορφῶν αὐτοῦ, καὶ ὅτι συνεπῶς εἰς τὴν μετατόπισιν ταύτην ἀντιστοιχεῖ χρόνος προσμετρῶν αὐτὰς τὰς μεταβολὰς τοῦ χώρου, καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἀκόμη, τὴν ἀβάσιμον, θὰ ἠναγκαζόμεθα νὰ παραδεχθῶ-

μεν ὅτι ὁ χρόνος ὑπάρχει εἰς ἐλάχιστον μέρος τοῦ χώρου, ἀφοῦ ἐλάχιστον εἶναι τὸ μέρος τοῦ χώρου ἐκ τοῦ ὁποίου διέρχεται ἡ μηδαμινὴ ποσότης τῆς ὑπαρχούσης ὕλης, ἐνῶ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ χώρου πρόκειται νὰ μὴ ἴδῃ καμμίαν ἴσως μεταβολήν, δηλαδή διάβασιν ὕλης ἐξ αὐτοῦ καὶ ἄρα καμμίαν χρονομέτρησιν. Αἱ δὲ χρονομετρήσεις καὶ τοῦ ἐλαχίστου μέρους τοῦ χώρου ἐξ οὗ διέρχεται ὕλη θὰ ἦσαν στιγμιαῖαι, ἀκριαῖαι καὶ ἀσυνεχεῖς, ἄνευ παρελθόντος καὶ ἄνευ μέλλοντος, ὅπως ἀκριβῶς στιγμιαῖαι εἶναι καὶ αἱ διαβάσεις τῆς ὕλης ἀπὸ ὠρισμένου σημείου τοῦ χώρου.

ΠΑΥΛΟΣ

Συμφωνῶ μὲ ὅλα ὅσα εἶπες.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἄλλὰ καὶ μὲ τὴν περίπτωσιν τῆς ἀβασίμου αὐτῆς ὑποθέσεως καὶ χωρὶς αὐτήν, θὰ ἐπρόσεξες ὅτι τὴν σημασίαν τοῦ χρόνου, τὴν ἐννοοῦμεν πάντοτε μὲ τὴν ὕλην παροῦσαν.

ΠΑΥΛΟΣ

Τὸ ἐπρόσεξα, πράγματι, αὐτό.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐξ ὅλων λοιπὸν, ὅσων εἶπομεν, συνάγεται τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ χρόνος δὲν εἶναι κάτι καθ' ἑαυτὸ ὑπάρχον, ἀντικειμενικῶς, ἀλλὰ μία ἔννοια καθαρῶς ὑποκειμενική, ἡ ὁποία μᾶς παρέχει τὴν εὐχέρειαν νὰ εὐρίσκωμεν καὶ νὰ ἐννοοῦμεν τὴν ἐκάστοτε μορφήν καὶ θέσιν τῆς ὕλης ἐν τῷ χώρῳ. Εἶναι δηλαδή ὁ χρόνος, κάποιον παράσιτον, τοῦ ὁποίου ἡ ὑπαρξὶς καὶ ἡ συντήρησις ὀφείλεται εἰς τὴν παρουσίαν τῆς ὕλης ἐν τῷ χώρῳ.

ΠΑΥΛΟΣ

Εἶμαι σύμφωνος.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐφ' ὅσον λοιπὸν ὁ χρόνος, ἐκφράζει κάτι ὡς πρὸς τὴν ὕλην καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐννοηθῇ ἡ ὑπαρξὶς αὐτοῦ ἄνευ τῆς ὕλης, ἔπεται ὅτι ὁ χρόνος δὲν ὑπάρχει παντοῦ, ὅσον τοῦλάχιστον καὶ ἡ ὕλη δὲν ὑπάρχει καὶ ὅτι κατὰ μείζονα λόγον δὲν ἠμπορεῖ νὰ εἶναι ἡ Ἀλήθεια, ἀφοῦ καὶ ὁ προστάτης καὶ τροφοδότης τοῦ χρόνου, ἡ ὕλη, δὲν εἶναι ἡ Ἀλήθεια.

ΠΑΥΛΟΣ

Νομίζω ὅτι, πλέον ἢ ἐπαρκῶς ἔχει ἀποδειχθῆ καὶ τὸ συμ-
πέρασμα τοῦτο, εἰς τὸ ὁποῖον κατελήξαμεν, ὡς πρὸς τὸν χρό-
νον, καὶ συνεπῶς καὶ σὺ δὲν στάθηκες τυχερώτερος ἐμοῦ, παῦ
ἔθεσα πρὶν ἀπὸ σένα τὴν ὑποψηφιότητα τῆς ὕλης διὰ τὸν
θρόνον τῆς Ἀληθείας.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἄς ἀφίσωμεν λοιπὸν καὶ τὸν χρόνον ἡσυχον ἀφοῦ τὸν ἐ-
γνωρίσαμεν ὅτι δὲν ἔμπορεῖ νὰ κάμη ἄλλη δουλειά, ἀπὸ τὸ
νὰ ἐκφράζη, νὰ μετρή, τὰς μορφὰς καὶ τὰς κινήσεις τῆς ὕλης
ἐν τῷ χώρῳ, ἀφοῦ ὑπάρχει μόνον χάρις εἰς τὴν παρουσίαν
τῆς ὕλης ἢ ὅπως θὰ ἔλεγε ἴσως ὁ μαθηματικός, ὅτι ὑπάρχει
ὁ χρόνος, τασάκις, ὁσάκις ἡ ὕλη ὑπάρχει ἢ εἰσέρχεται εἰς τὸν
χώρον, καὶ θὰ μᾶς τὸ ἔγραφε αὐτὸ μὲ τὴν ἰσότητα:

$$\text{Χρόνος} = \frac{\text{Χῶρος}}{\text{Ὑλης}}$$

ΠΑΥΛΟΣ

Ἄς πάη λοιπὸν καὶ ὁ χρόνος στὸ καλό, ἢ μᾶλλον εἰς ἐκεί-
νην ποὺ τὸν συντηρῆ, τὴν ὕλην, ἀφοῦ καὶ ἐκείνην τὴν ἐστεί-
λαμε πρὸ πολλοῦ... νὰ κόβῃ ξύλα.

ΚΡΙΤΩΝ

Καὶ ποῦ θὰ στραφῶμεν τώρα διὰ νὰ συνεχίσωμεν τὴν ἔ-
ρευνά μας;

ΠΑΥΛΟΣ

Μὲ πρόλαβες, διότι ἐσκόπευα ἐγὼ νὰ σοῦ κάμω αὐτὴν τὴν
ἐρώτησιν.

ΚΡΙΤΩΝ

Γιὰ πρόσεξε λοιπὸν καὶ θυμήσου, μήπως κατὰ τὸ διάστημα
ποῦ ἐρευνούσαμε τὴν ὕλην καὶ τὸν χρόνον, εὕρηκαμε μπρο-
στά μας τίποτε ἄλλο ποῦ πρέπει ἴσως νὰ τὸ ἐξετάσωμεν ἰδι-
αιτέρως;

ΠΑΥΛΟΣ

Πράγματι. Καὶ τὸ ἔχω μάλιστα προσέξει πολὺ, ὅτι, αὐτὸ
τὸ κάτι ποῦ συναντήσαμε ἐπανειλημμένως, εἶναι ὁ χώρος.

ΚΡΙΤΩΝ

Αὐτὸν λοιπὸν πρέπει νὰ ἐρευνήσωμεν τώρα. Φαίνεται ἄλλως τε ὅτι ἀξίζει τὸν κόπο, ἀφοῦ ἡ σπουδαιότερα συνάντησίς μας μὲ αὐτὸν εἶναι ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποίαν τὸν εἶδαμε μεγαλύτερον τῆς ὕλης. Τόσον μάλιστα μεγαλύτερόν της, ποῦ διὰ νὰ ἐκφράσῃς τὴν ἐντύπωσίν σου, αἰσθάνθηκες τὴν ἀνάγκη νὰ πῆς, τὸν ἐκφραστικώτατον ἐκεῖνον χαρακτηρισμόν, ὅτι ἡ ὕλη σχεδὸν δὲν ὑπάρχει μέσα εἰς τὸν χῶρον, ἡ ὕλη, τὴν μεγαλειότητα καὶ τὴν ἀπεραντωσύνην τῆς ὁποίας τόσον ἐθαυμάζαμε καὶ ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐνομίζαμε ὅτι εἶναι γεμᾶτο τὸ πᾶν.

ΠΑΥΛΟΣ

Τὰ ἐθυμήθηκα καὶ ἐγὼ ὅλα αὐτὰ καὶ σὲ βεβαιῶ ὅτι μὲ κατέλαβε κάποια περιέργεια περὶ τοῦ τί εἶναι αὐτὸς ὁ χῶρος.

ΚΡΙΤΩΝ

Τί νομίζεις λοιπὸν ὅτι εἶναι καλύτερον νὰ ἐξετάσωμεν κατὰ πρῶτον ἂν ἔχη ὁ χῶρος, ἀπὸ τὰ γνωρίσματα τῆς Ἀληθείας;

ΠΑΥΛΟΣ

Ὅποιο νομίζεις σὺ καλύτερον. Ἀλλὰ θὰ ἦταν ἄσχημα νὰ τὰ πιάσουμε μὲ τὴ σειρά ποῦ τὰ ἔχουμε κατατάξει στὸν ὅρισμό τῆς Ἀληθείας;

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐμένα σὲ βεβαιῶ ὅτι τριγυρίζει στὸ μυαλό μου αὐτὴ τὴ στιγμή, αὐτὸ ποῦ εἶπα πρὸ ὀλίγου γιὰ τὴν μεγαλειότητα καὶ τὴν ἀπεραντωσύνην τῆς ὕλης καὶ τὴν σμικρότητα αὐτῆς ἐν τῷ χώρῳ.

ΠΑΥΛΟΣ

Λοιπὸν;

ΚΡΙΤΩΝ

Εἶμαι τῆς γνώμης νὰ δημιουργήσωμεν μίαν παραστατικὴν εἰκόνα αὐτῆς τῆς μεγαλειότητος τῆς ὕλης, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν ἴσως, νὰ συλλάβωμεν καὶ τὸ μέγεθος τοῦ χώρου ποῦ μᾶς ἐνδιαφέρει.

ΠΑΥΛΟΣ

Ἄς γίνῃ ἔτσι.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἴδου δύο χαρακτηριστικὰ παραδείγματα. Μέσα εἰς ἓνα κανονικὸ δωμάτιο χωροῦν καὶ ὑπάρχουν τόσα μόρια ἀέρος, ποῦ ἂν τὰ ἐμετρούσαμε καὶ θέλαμε νὰ γράψουμε τὸν ἀριθμὸ αὐτῶν τῶν μορίων, θὰ ἐχρειάζετο μία ταινία χάρτου, μήκους ἀπ' ἐδῶ μέχρι τῆς Σελήνης.

ΠΑΥΛΟΣ

!. . . . .

ΚΡΙΤΩΝ

Καὶ ἓνα ἄλλο. Ὄταν λέγωμεν ὅτι ὁ ἥλιος ἀκτινοβολεῖ φῶς καὶ θερμότητα σημαίνει ὅτι ἀποβάλλει συνεχῶς ὕλην, ὅτι χάνει δηλαδὴ βάρος. Τὸ βάρος δὲ αὐτὸ τῆς ἀκτινοβολίας τοῦ τὸ ὁποῖον χάνει ἀπὸ τὸν ὄγκον του, εἶναι διακόσια πενήντα ἑκατομμύρια τόννοι κατὰ λεπτόν. Αὐτὴν τὴν ποσότητα κατὰ λεπτόν τὴν χάνει ἐπὶ . . . . τρισεκατομμύρια χρόνια, θὰ τὴν χάνει δὲ ἀκόμη ἐπὶ 15 τρισεκατομμύρια χρόνια, κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν εἰδικῶν, διὰ νὰ ἐξαντληθῇ ἡ ποσότης ὕλης ἢ ὑπάρχουσα εἰς ἓνα ἥλιον. Ὁ ἥλιος, λοιπόν, τὸ μέγεθος τοῦ ὁποίου ἐκφράζουν αὐτοὶ οἱ ἀριθμοὶ εἶναι ἓνας, ὄχι ἀπὸ τοὺς πολὺ μεγάλους, μεταξύ τῶν πολλῶν ἑκατομμυρίων ἡλίων ποῦ ὑπάρχουν εἰς τὸ γαλαξιακὸν μας σύστημα καὶ γαλαξιακὰ συστήματα ὑπάρχουν ἐπίσης ἑκατομμύρια συγκεκριμένα εἰς συστήματα γαλαξιακῶν συστημάτων ἐκ τῶν ὁποίων θὰ ὑπάρχουν πάλιν πολλὰ ἑκατομμύρια καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Ἡμπορεῖς, λοιπόν, νὰ φαντασθῆς πόσον τρομακτικῶς καὶ ἐξωφρενικῶς μεγάλη ποσότης ὕλης ὑπάρχει εἰς τὸ σύμπαν, τῆς ὁποίας τὸν ἀριθμὸν τῶν μορίων, ἂν τολμᾷς διανοήσου νὰ προσπαθήσης νὰ φαντασθῆς, ἔστω καὶ ἂν χρησιμοποιοῖς τρισεκατομμυριακισεκατομμύρια;

ΠΑΥΛΟΣ

Πράγματι εἶναι κάτι τρομακτικὸν καὶ ἀσύλληπτον, ἡ ποσότης τῆς ὑπαρχούσης εἰς τὸ σύμπαν ὕλης.

ΚΡΙΤΩΝ

Καὶ ὅμως, ὅλη αὐτὴ ἡ τρομακτικὴ καὶ ἀσύλληπτος ποσό-

της ὕλης, σχεδὸν δὲν ὑπάρχει μέσα εἰς τὸν χῶρον ὅπως τόσον χαρακτηριστικῶς εἶπες. Ἡ διὰ νὰ εἶμεθα ἀκριβέστεροι, ὑπάρχει ὅσον ὑπάρχει καὶ ἐν γραμμάριον ἐνώπιον ἐνὸς ἑκατομμυρίου τόννων, τοῦλάχιστον ἐπὶ τῆς γῆς.

ΠΑΥΛΟΣ

Σὲ βεβαιῶ ὅτι ὅλα αὐτὰ ἐκφράζουν, πολὺ παραστατικῶς μάλιστα, τὸ μέγεθος τοῦ χώρου, καὶ ἀκόμη εἶναι νομίζω πάρα πολὺ ἀποδεδειγμένον ὅτι δὲν ὑπάρχει κάτι ἄλλο μεγαλύτερον αὐτοῦ, ὅτι δηλαδή εἶναι, μὲ ἄλλα λόγια, τὸ Μέγα τὸ ὁποῖον θέλομεν νὰ ἔχη ὡς γνώρισμα ἡ Ἀλήθεια.

ΚΡΙΤΩΝ

Μήπως δὲν ἤμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς τελείως ἀποδεδειγμένον καὶ τὸ ὅτι ὑπάρχει παντοῦ ὁ χῶρος;

ΠΑΥΛΟΣ

Καὶ πολὺ μάλιστα. Ἀφοῦ ἂν τυχὸν ὑπῆρχε κάποιος ὅστις θὰ ὑπεστήριζε τὸ ἀντίθετον θὰ ἦταν ὑποχρεωμένος νὰ μᾶς πῆ καὶ νὰ μᾶς ὑποδείξῃ ποῦ δὲν ὑπάρχει χῶρος, καὶ ἀκόμη τί ὑπάρχει ἐκεῖ ποῦ θὰ ἔλεγε ὅτι δὲν ὑπάρχει χῶρος. Εἶναι ἀλήθεια, τόσον ἀκατόρθωτον νὰ φαντασθῆ κανεὶς «μὴ χῶρον» — ἄς τὸ ποῦμε ἔτσι.

ΚΡΙΤΩΝ

Πολὺ καλὰ τὰ εἶπες, τὰ σχετικὰ μὲ τὸ ὅτι ὁ χῶρος ὑπάρχει παντοῦ. Καὶ νομίζω ὅτι θὰ εἶμεθα ἐν τάξει ἀπέναντι ὅλων τῶν προϋποθέσεων καὶ κανόνων τῆς ἐρεύνης, τοὺς ὁποίους ἐθέσαμεν καὶ συναπεδέχθημεν, ἐὰν αὐτὴν τὴν στιγμὴν εἴπωμεν ὅτι, ὁ χῶρος ἀπεδείχθη τελείως ὅτι ἔχει ἀπὸ τὰ γνωρίσματα τῆς Ἀληθείας, πρῶτον τὸ ὅτι εἶναι τὸ Μέγα καὶ δεύτερον ὅτι ὑπάρχει παντοῦ.

ΠΑΥΛΟΣ

Ἀναμφισβητήτως, ἔχουσιν ἀποδειχθῆ καὶ τὰ δύο.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἄς προχωρήσωμεν τώρα εἰς τὰ ἄλλα γνωρίσματα. Εἶπέ μου λοιπόν, ἂν ὁ χῶρος ὁ ὁποῖος ὑπάρχει παντοῦ εἶναι καὶ ἄπειρος.

ΠΑΥΛΟΣ

Πῶς θὰ τὸ ἀποδείξωμεν αὐτό;

ΚΡΙΤΩΝ

Νομίζω ὅτι δὲν θὰ δυσκολευθῶμεν πολὺ. Διότι, ἐφ' ὅσον ὁ χῶρος εἶναι τὸ Μέγα πρέπει νὰ εἶναι καὶ ἄπειρος, ἀφοῦ ἐν ἐναντία περιπτώσει θὰ ἔπρεπε τὸ ἄπειρον, ὅποιονδήποτε καὶ ἂν εἶναι αὐτό, νὰ εἶναι κάτι μεγαλύτερον αὐτοῦ. Διότι, δὲν εἶναι βεβαίως δυνατόν τὸ ἄπειρον νὰ εἶναι μικρότερον τοῦ χώρου καὶ νὰ ἐξακολουθῇ νὰ εἶναι τὸ Ἄπειρον. Ἐξ ἄλλου, ἐφ' ὅσον παραδεχόμεθα ὅτι ἡ ὕλη εἶναι ἄπειρος, θὰ ἦτο παράλογον καὶ ἀνόητον προφανῶς, νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ὕλη, τὸ περιχόμενον τοῦ χώρου, τὸ κατέχον μάλιστα ἓνα ἐλάχιστον μέρος αὐτοῦ, εἶναι ἄπειρος, καὶ ὅτι τὸ περιέχον, τὸ δοχεῖον τρόπον τινὰ τῆς ὕλης, τὸ ἀφαντάστως μεγαλείτερον τοῦ περιεχομένου, δὲν εἶναι ἄπειρον. Ἄλλὰ καὶ ἐκτὸς ὧν αὐτῶν, ποὺ εἶναι καθὼς νομίζω ὑπεραρκεταὶ ἀποδείξεις τῆς ἀπειρότητος τοῦ χώρου, εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῇ καὶ τοῦτο. Πῶς θὰ ἦτο δυνατόν κάτι νὰ ὑπάρχη παντοῦ, ὡς ἔχομεν ἀποδείξει ὅτι συμβαίνει μὲ τὸν χῶρον καὶ συγχρόνως νὰ μὴ εἶναι ἄπειρον;

ΠΑΥΛΟΣ

Ἔλα τὰ ἐπιχειρήματα αὐτὰ εἶναι σοβαρώτατα. Ὁμολογῶ ὅμως ὅτι δὲν ἐπείσθην, διότι ἔχω μπροστά μου δύο ἄπειρα πλέον, τὸν χῶρον καὶ τὴν ὕλην, τὰ ὅποια δὲν γνωρίζω πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρχουν, μὲ ἰδίαν τὸ καθένα ὑπόστασιν, συγχρόνως δὲ νὰ λέγωμεν ὅτι, τὸ Μέγα δὲν ἠμπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι ἄπειρον προκειμένου περὶ τοῦ χώρου, προκειμένου ὅμως περὶ τῆς ὕλης, νὰ λέγωμεν ὅτι εἶναι ἄπειρος χωρὶς νὰ εἶναι τὸ Μέγα.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἔχεις δίκαιον καὶ πρέπει νὰ ξεκαθαρίσωμεν τελείως αὐτὰ τὰ ὅποια ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται ἀσυμβίβαστα. Εἶπέ μου λοιπόν. Ὄταν λέγωμεν ὅτι ἡ ὕλη εἶναι ἄπειρος, πῶς τὴν ἐννοοῦμεν τὴν ἀπειρότητά της; Ὡς κάτι καθ' ἑαυτὸ ἄπειρον, ἢ κάτι ἄπειρον ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν χῶρον;

ΠΑΥΛΟΣ

Δέν ἑκατάλαβα καλά τί ἐννοεῖς.

ΚΡΙΤΩΝ

Εἶναι δηλαδή δυνατόν νά φαντασθῶμεν τήν ὕλην ἄπειρον ἔξω ἀπό τόν χῶρον; Νά φαντασθῶμεν δηλαδή ὕλην χωρίς τόν χῶρον, νά τήν ἐννοοῦμεν μή ὑπάρχουσαν ἐν τῷ χώρῳ;

ΠΑΥΛΟΣ

Πράγματι σάν ἀκατόρθωτον φαίνεται αὐτό.

ΚΡΙΤΩΝ

Βεβαίως εἶναι ἀκατόρθωτον, διότι θά ἔπρεπε νά τήν νοήσωμεν ὑπάρχουσαν κάπου ἄλλοῦ. Τò κάπου ἄλλοῦ ὅμως, τί ἄλλο παρά χῶρος εἶναι καί τοῦτο;

ΠΑΥΛΟΣ

Προφανῶς.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐπομένως ἡ ὕλη εἶναι ἀδύνατον νά ἐννοηθῇ ὑπάρχουσα ἄνευ χώρου ἢ μή οὔσα ἐν χώρῳ.

ΠΑΥΛΟΣ

Πραγματικῶς, εἶναι ἀδύνατον.

ΚΡΙΤΩΝ

Χῶρος ὅμως ἄνευ ὕλης ὑπάρχει;

ΠΑΥΛΟΣ

Καί παρά ὑπάρχει μάλιστα. Αὐτό δέ εἶναι καί ἀμέσως καί εὐκόλως νοητόν, συνάμα δέ καί γνωστόν καί ἀποδεδειγμένον ἐπιστημονικῶς, ἀφοῦ ἡ ὕλη ἔνα ἐλάχιστον μέρος αὐτοῦ κατέχει.

ΚΡΙΤΩΝ

Εἰς αὐτήν λοιπόν τήν οὐσιώδη διαφορὰν ὀφείλονται ὅλα αὐτά τὰ τόσον περίεργα, τὸ νά ὑπάρχουν δηλαδή δύο ἄπειρα ὁ χῶρος καί ἡ ὕλη, ἐξ αὐτῶν δέ τὸ ἕνα εἶναι τὸ Μέγα τὸ δέ ἄλλο εἶναι πολὺ μικρόν, ἐνῶ συγχρόνως τὸ Μέγα δέν ἠμπορεῖ παρά νά εἶναι ἄπειρον, ἐξ ἄλλου δέ νά ὑπάρχη καί ἄπειρον ποῦ δέν εἶναι καθόλου Μέγα.

ΠΑΥΛΟΣ

Θὰ ἤθελα νὰ μοῦ διασαφηνίσῃς αὐτὴν τὴν διαφορὰν, ἀκόμη περισσότερο.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἡ ἀπειρότης τῆς ὕλης, δὲν εἶναι κάτι τὸ ὁποῖον αὕτη ἔχει ἀφ' ἑαυτῆς, ἀλλὰ ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι κατέχει μέρος τοῦ χώρου, ὅστις μόνος εἶναι τὸ μόνον καὶ καθ' ἑαυτὸ ἄπειρον, ὡς μὴ ὀφείλον τὴν ἀπειρότητά του εἰς κάτι ἄλλο ἐκτὸς ἢ ἐντὸς αὐτοῦ εὐρισκόμενον. Ἄνευ τοῦ χώρου—ἂν ἐπιτρέπεται νὰ λεχθῆ αὐτὸ—ὄχι μόνον ἄπειρος ὕλη δὲν θὰ ὑπῆρχε, ἀλλὰ οὔτε μῶριον ὕλης. Ἐνῶ τὸ ἀντίθετον ὑπάρχει εἰς μέγιστον βαθμόν, χωρὶς ἢ ἀπειρότης τοῦ χώρου νὰ παθαίνη τίποτε καὶ ὅταν ἀκόμη ἢ ὕλη θὰ ἔλειπε τελείως ἀπὸ τὸν χῶρον. Μὲ ἄλλα λόγια θὰ ἠδυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ ὕλη εἶναι τὸ σχετικὸν ἄπειρον, ἀφοῦ ἡ ἀπειρότης αὐτῆς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν χῶρον, ποὺ εἶναι τὸ ἀπόλυτον ἄπειρον, ὡς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὀνομασθῆ πρὸς διάκρισιν ὁ χῶρος. Ἡ ὕλη λοιπὸν εἶναι ἄπειρος, ὡς κατέχουσα μέρος τοῦ χώρου, καὶ μαθηματικῶς δὲ ἔχει ἀποδειχθῆ ὅτι πᾶν μέρος τοῦ ἀπείρου εἶναι ἄπειρον. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ὁ χῶρος εἶναι τὸ Μέγα, χωρὶς νὰ ἠμπορῆ νὰ εἶναι καὶ ἡ ὕλη. Ἡ ὕλη ἔχει μέγεθος μόνον διότι τοῦτο εἶναι σχετικὸν καὶ συγκρίνεται πρὸς τὸ Μέγα τοῦ χώρου, ὅπως καὶ ἡ ἀπειρότης τῆς πρὸς τὴν Ἀπειρότητα τοῦ χώρου.

ΠΑΥΛΟΣ

Ἐνόησα πολὺ καλὰ τὴν διαφορὰν τῶν δύο ἀπείρων καὶ τῶν δύο μεγεθῶν. Ἐχω μάλιστα νὰ προσθέσω ὅτι μία συνέπεια τῆς διαφορᾶς αὐτῆς, εἶναι καὶ τὸ ὅτι ὁ χῶρος, ὡς τὸ ἀπόλυτον ἄπειρον καὶ τὸ ἀπόλυτον Μέγα, ὑπάρχει παντοῦ, χωρὶς ἢ ὕλη νὰ ἠμπορῆ νὰ ἐγείρη καὶ τὴν παραμικρὰν ἀξίωσιν ἐπὶ τοῦ προνομίου αὐτοῦ ποὺ ἔχει ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ὁ χῶρος.

ΚΡΙΤΩΝ

Ὅστε λοιπὸν δεχόμεθα, ὡς τελείως ἀποδειχθέν, τὸ ὅτι ὁ χῶρος ἔχει τρία γνωρίσματα τῆς ἀναζητουμένης Ἀληθείας, πρῶ-

τον ὅτι εἶναι τὸ ἀπολύτως Μέγα, δεύτερον ὅτι ὑπάρχει παντοῦ καὶ τρίτον ὅτι εἶναι τὸ καθ' ἑαυτὸ ἄπειρον.

ΠΑΥΛΟΣ

Εἶμαι συμφωνότατος.

ΚΡΙΤΩΝ

Τὸ πιστεύεις ὁμως αὐτὸ ἀπολύτως;

ΠΑΥΛΟΣ

Ἄπολύτως. Πιστεύω δὲ ἀκόμη ὅτι καὶ κάθε ἄλλος ἄνθρωπος, μὴ παραλογιζόμενος καὶ καλῆς πίστεως, πρέπει νὰ τὸ πιστεύῃ τοῦτο ἐξ ἴσου ἀπολύτως, ὅπως ἐγώ.

ΚΡΙΤΩΝ

Δυνάμεθα λοιπὸν, νὰ προχωρήσωμεν εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ νέου ὑποψηφίου, τοῦ χώρου, λαμβάνοντες μὲ τὴν σειράν τὰ γνωρίσματα τῆς Ἀληθείας ὅπως τὰ διευτυπώσαμεν εἰς τὸν ὀρισμὸν.

ΠΑΥΛΟΣ

Βεβαιώτατα.

ΚΡΙΤΩΝ

Θὰ ἐνθυμεῖσαι λοιπὸν ὅτι, τὸ πρῶτον γνῶρισμα ποὺ ἐδέχθημεν ὅτι πρέπει νὰ ἔχη ἡ Ἀλήθεια εἶναι τὸ νὰ εἶναι κάτι ἓν. Νομίζεις ὁμως ὅτι ὁ χῶρος ἔχει αὐτὸ τὸ γνῶρισμα νὰ εἶναι μοναδικός;

ΠΑΥΛΟΣ

Ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν ἠμπορῶ νὰ ἴδω περισσότερους χώρους, ἀπὸ ἓναν.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐὰν ὑπῆρχον περισσότεροι τοῦ ἑνὸς χῶροι, ἀπὸ ποῦ θὰ τοὺς διεκρίναμεν; Δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ ἦσαν κάπως διαφορετικοὶ μεταξύ των ἢ ὄχι;

ΠΑΥΛΟΣ

Προφανῶς, μόνον ἔτσι θὰ ἠμποροῦσαν νὰ ὑπάρχουν πολλοὶ χῶροι, ὅταν δὲν θὰ ἔμοιαζαν μεταξύ των.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐνθυμεῖσαι ὁμως ὅτι, τὸ νὰ ὑπάρχουν περισσότεραί τῆς

μιᾶς μορφᾷ χώρου, τὸ ἀπερρίψαμεν κατὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ χρόνου;

ΠΑΥΛΟΣ

Ναί· τὸ ἐνθυμοῦμαι.

ΚΡΙΤΩΝ

Δὲν ἀποκλείεται ὅμως νὰ βρεθῆ κάποιος καὶ νὰ πῆ ὅτι βλέπει δύο μορφὰς χώρου, καὶ νὰ ὑποστηρίξη πάλιν ὅτι ἡ μία εἶναι ὁ πλήρης χώρος ὁ περιέχων τὴν ὕλην καὶ ἡ ἄλλη ὁ κενός.

ΠΑΥΛΟΣ

Τί θὰ ἀπαντήσωμεν λοιπὸν εἰς αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον;

ΚΡΙΤΩΝ

Πρῶτα—πρῶτα θὰ ἔπρεπε νομίζω νὰ τοῦ ζητήσωμεν νὰ μᾶς ξεχωρίσῃ αὐτοὺς τοὺς δύο χώρους, τὸν πλήρη καὶ τὸν κενόν.

ΠΑΥΛΟΣ

Ἀσφαλῶς θὰ ἐδυσκολεύετο πολὺ νὰ κάμῃ αὐτὴ τὴ δουλειά, διότι εἶναι γνωστὸν καὶ εἰς τὸν ἔχοντα τὰς πλέον στοιχειώδεις γνώσεις ἀστρονομίας, ὅτι κανένας κόσμος, κανὲν μέρος τῆς ὕλης, δὲν εὑρίσκεται εἰς δύο συνεχεῖς στιγμὰς τοῦ χρόνου εἰς τὸν αὐτὸν χώρον.

ΚΡΙΤΩΝ

Καὶ πάλιν ὅμως ὁ ἄνθρωπος ποὺ θὰ διατυπώσῃ τὰς ἀντιρρήσεις, δὲν θὰ μᾶς ἀφίση ἡσύχους. Καὶ θὰ μᾶς πῆ ὅτι, ὁ ἕνας χώρος εἶναι ὁ ἐκάστοτε κατεχόμενος ὑπὸ τῆς ὕλης καὶ ὁ ἄλλος ὁ ἐκάστοτε μὴ κατεχόμενος ὑπ' αὐτῆς.

ΠΑΥΛΟΣ

Πρέπει λοιπὸν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀντίρρησην, ποὺ κρεμάστηκε ἀπὸ τὸ «ἐκάστοτε» νὰ δοθῆ κάποια ἀπάντησις.

ΚΡΙΤΩΝ

Θὰ τοῦ εἰποῦμεν λοιπὸν τὰ ἐξῆς. Εἶναι δύο ξεχωριστὰ πράγματα αὐτοὶ οἱ δύο χώροι; Ναί· θὰ μᾶς ἀπαντήσῃ, φυσικά. Τότε ὅμως πῶς συμβαίνει ὥστε αὐτὰ τὰ ὁποῖα ὀνομάζεις ξεχωριστὰ πράγματα, τὸ ἓνα νὰ δίνῃ τὴ θέσι του στὸ ἄλλο κάθε στιγμή, εἰς τρόπον ὥστε αὐτὸ τὸ μέρος τοῦ χώρου τὸ ὁποῖον ἦτο πρὸ μιᾶς στιγμῆς κενόν, νὰ ἀνήκῃ τώρα εἰς τὸν

ἄλλον χῶρον τὸν πλήρη, καὶ νὰ μὴ ὁμοιάζη φυσικὰ μὲ ἐκεῖνο πού πρὸ μιᾶς στιγμῆς ἦτο, τὸ κενὸν δηλαδή, καὶ μετὰ μίαν στιγμὴν πάλιν, νὰ γίνῃ τὸ ξεχωριστὸ πρᾶγμα, ἦτοι κενόν; Καὶ θὰ τοῦ εἶποῦμε ἀκόμη ὅτι, ἀφοῦ ὁ ἕνας χῶρος ξεχωρίζει, εἶναι κάτι διαφορετικὸν ἀπὸ τὸν ἄλλον, συγχρόνως ὅμως μὲ τόσῃν εὐκολίαν γίνεται «ἐν μιᾷ στιγμῇ καὶ μόνη» τὸ ἀντίθετόν του, δὲν εἶναι φυσικώτερον καὶ λογικώτερον νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι δὲν ὑπάρχουν δύο χῶροι, ἀλλὰ μόνον ἕνας καὶ ὅτι ὅστις τοὺς βλέπει δύο δὲν παθαίνει διαφορετικὸ πρᾶγμα ἀπὸ ἐκεῖνον πού ἀπὸ τὸ πλοῖον βλέπει τὴν παραλίαν νὰ κινῆται;

ΠΑΥΛΟΣ

Νομίζω ὅτι ἡ ἄποψις περὶ δύο χώρων, δὲν ἔμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ ὡς σοβαρὰ ἀντίρρησης.

ΚΡΙΤΩΝ

Δὲν θὰ χάσωμεν ὅμως ἡμεῖς τίποτε νὰ ἐξαφανίσωμεν καὶ τὸ τελευταῖον ἶχνος ἀμφιβολίας, διὰ νὰ ἔμπορέσωμεν νὰ δεχθῶμεν ὀριστικῶς τὸ ὅτι ὁ χῶρος εἶναι κάτι ἓν. Λοιπόν, ὁ πλήρης χῶρος καὶ ὁ κενὸς χῶρος, εἶναι καὶ τὰ δύο χῶρος, ὅπως τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν εἶναι θερμότης. Διὰ νὰ ἦτο ὁ πλήρης χῶρος κάτι πραγματικῶς διαφορετικὸν ἀπὸ τὸν κενὸν χῶρον, θὰ ἔπρεπε ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο νὰ μὴ ἦτο χῶρος. Καὶ ἂν συνέβαινε τέτοιο πρᾶγμα, ὁ χῶρος δὲν θὰ ὑπῆρχε παντοῦ, ὡς ἔχομεν ἀποδείξει καὶ παραδεχθεῖ, ἀλλὰ ἐδῶ μὲν θὰ ὑπῆρχε ὁ χῶρος, ἐκεῖ δὲ τὸ ἄλλο πρᾶγμα πού δὲν θὰ ἦτο χῶρος. Δὲν ὑπάρχει λοιπόν, εἰς ἐμὲ τοῦλάχιστον καμμία ἀμφιβολία ὅτι ὁ χῶρος εἶνε εἷς, καὶ ὅτι ὁ βλέπων δύο χώρους δὲν βλέπει παρὰ τὴν ὕλην ἀλλάζουσας θέσιν ἐντὸς τοῦ ἑνὸς καὶ μόνου χώρου.

ΠΑΥΛΟΣ

Καὶ ἐκ μέρους μου δὲν ὑπάρχει οὐδὲ ἡ παραμικρὰ ἀντίρρησης ὅτι ἡ μοναδικότης τοῦ χώρου, ἀπεδείχθη πλήρως.

ΚΡΙΤΩΝ

Ὁ χῶρος λοιπόν ἔχει καὶ τοῦτο τὸ γνώρισμα νὰ εἶναι τὸ ἓν. Ἐπρόσεξες ὅμως καὶ κάτι ἄλλο;

ΠΑΥΛΟΣ

Ποῖον ;

ΚΡΙΤΩΝ

Ὅτι, ὕστερα ἀπὸ ὅσα παρεδέχθημεν ὅτι ἔχει ὁ χῶρος, ἀπεδείχθη αὐτομάτως, ἄς ποῦμε ἔτσι, καὶ τὸ ὅτι ὁ χῶρος ὑπάρχει χωρὶς τὴν σχετικότητα τόπου καὶ χρόνου.

ΠΑΥΛΟΣ

Πράγματι· ἔχεις δίκαιον. Διότι ἡ σχετικότης τόπου ἀποκλείεται διότι θὰ ἔπριγε, ἂν ὑπῆρχε αὐτὴ ἡ σχετικότης, ἐδῶ μὲν νὰ ὑπάρχη χῶρος ἐκεῖ δὲ ὄχι, πράγμα πού ὅπως εἶδομεν συμβαίνει μὲ τὴν ὕλην. Ἡ δὲ σχετικότης τοῦ χρόνου, ἐξ ἴσου ἀποκλείεται, διότι θὰ ἔπρεπε ὁ χῶρος νὰ ὑπάρχη π.χ. σήμερον καὶ νὰ μὴ ὑπάρχη αὔριον, ὅποτε θὰ ἐγεννᾶτο τὸ ἐρώτημα τί θὰ ὑπῆρχε αὔριον εἰς τὴν θέσιν τοῦ χῶρου. Καὶ τὰ δύο λοιπὸν, ἔχουσιν ἀποδειχθῆ αὐτομάτως ὅπως εἶπες, καὶ συνεπῶς πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὀριστικῶς ὅτι ὁ χῶρος ἔχει καὶ τὸ γνῶρισμα νὰ ὑπάρχη χωρὶς τὴν σχετικότητα τόπου καὶ χρόνου.

ΚΡΙΤΩΝ

Τὰ εἶπες πολὺ καλὰ καὶ δὲν εὕρισκω νὰ χρειάζεται νὰ προσθέσωμεν τίποτε ἄλλο ἐπ' αὐτοῦ. Ἄς ἰδοῦμε ὅμως τώρα ἂν ὁ χῶρος ὑπάρχει καὶ χωρὶς οἵανδήποτε ἄλλην σχετικότητα, σύμφωνα μὲ τὸν ὀρισμόν.

ΠΑΥΛΟΣ

Δὲν ἠμπορῶ νὰ φαντασθῶ ὅτι ὁ χῶρος ὑπάρχει ἔνεκα κάποιας ἄλλης σχέσεως ἢ αἰτίας, ἀφοῦ διετήρησε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ὑπάρξεώς του, ἐνώπιον τῆς ὕλης καὶ τοῦ χρόνου, δύο πραγμάτων δηλαδή τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο τὰ πραγματικώτερα καὶ σημαντικώτερα ὄλων.

ΚΡΙΤΩΝ

Πολὺ καλὰ ἀντελήφθης τί ζητῶ· πρὸς θεοῦ ὅμως, μὴ ξεχνᾶς τὴν ὑποχρέωσίν μας νὰ ἀποδεικνύωμεν ὅλα καὶ ὅ,τι θεωροῦμεν ὀλοφάνερον ἀκόμη.

ΠΑΥΛΟΣ

Ἐνεκα ποίας λοιπὸν σχετικότητος, εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρχη ὁ χῶρος, ἄνευ τῆς ὁποίας δηλαδή δὲν θὰ ὑπῆρχε ἢ ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ἠμπορεῖ νὰ παύσῃ ὑπάρχων;

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐπάρχει μία, εἰς τὴν ὁποῖαν πιθανὸν νὰ ὀφείλεται ἡ ὕπαρξις τοῦ χώρου. Τὴν σχετικότητα δέ, τὴν αἰτίαν αὐτήν, δὲν τὴν ἐξητάσαμεν μέχρι στιγμῆς, διότι οἱ προηγηθέντες τοῦ χώρου ὑποψήφιοι διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὸν τίτλον τῆς Ἀληθείας, ἢ ὕλη καὶ ὁ χρόνος, ἀπερρίφθησαν, σὰν νὰ ποῦμε ἀπὸ τὰ πρῶτα μαθήματα, καὶ δὲν ἔφθασαν μέχρι τοῦ προκειμένου. Ἐνῶ ὁ νέος ὑποψήφιος, ἀντέχει σθεναρῶς μέχρι στιγμῆς, ἀριστεύσας μάλιστα εἰς ὅσα ἔχει ἐξετασθεῖ. Ἄς τὸν ἐξετάσωμεν λοιπὸν καὶ εἰς τὸ ἔαν ὑπάρχη ἀνεξαρτήτως οἰασδῆποτε σχετικότητος.

ΠΑΥΛΟΣ

Καὶ ποῖα εἶναι αὐτὴ ἡ αἰτία, τὴν ὁποῖαν ἐντρέπομοσι, διότι οὔτε νὰ τὴν φαντασθῶ κὰν ἡμπόρεσα.

ΚΡΙΤΩΝ

Θὰ ἔχεις βεβαίως ἀκούσει ὅτι, μεταξὺ τῶν διαφόρων φιλοσοφικῶν συστημάτων τὰ ὁποῖα ἀναφέρει ἡ ἱστορία, ὑπάρχουν μερικὰ τὰ ὁποῖα ὑποστηρίζουν ὅτι, ὁ κόσμος ποὺ μᾶς περιβάλλει, δὲν εἶναι κάτι ὑπάρχον καθ' ἑαυτό, ἀλλὰ κατασκευάσμα, τρόπον τινά, τῆς νοήσεώς μας καὶ ὅτι αὐτὸ ποὺ πραγματικῶς ὑπάρχει περὶ ἡμᾶς οὔτε τὸ γνωρίζομεν, οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ γνωρίσωμεν.

ΠΑΥΛΟΣ

Ναί· ἔχω ἀκούσει καὶ δισβάσει γι' αὐτὲς τῆς θεωρίας.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐχομεν λοιπὸν ὑποχρέωσιν νὰ ἐρευνήσωμεν μήπως συμβαίνει κάτι τέτοιο, ὅποτε δὲν ἀποκλείεται καθόλου καὶ ὁ χῶρος, εἰς τὸν ὁποῖον ἀρχίσαμε νὰ ἀποδίδωμεν τὸ ἔν καὶ τὸ ἄλλο γνῶρισμα, νὰ μὴ ὑπάρχη ἢ νὰ εἶναι κατασκευάσμα τῆς νοήσεώς μας.

ΠΑΥΛΟΣ

Πρέπει δηλαδὴ νὰ ἐξετάσωμεν ἂν αὐτὴ ἡ θεωρία εἶναι σωστή, κατὰ τρόπον βεβαίως μὴ ἐπιδεχόμενον ἀμφισβητήσεις.

ΚΡΙΤΩΝ

Βεβαίως. Καὶ πρῶτα—πρῶτα, πρέπει καθὼς νομίζω νὰ ἐξετάσωμεν τί εἶναι αὐτὸ ποὺ ὀνομάζομεν νόησιν.

ΠΑΥΛΟΣ

Κατὰ ποῖον ὅμως, τρόπον;

ΚΡΙΤΩΝ

Ἡ νόησις εἶναι κάτι σχετικὸν μὲ τὴν ὕλην καὶ τὴν ζωὴν;

ΠΑΥΛΟΣ

Τοῦτο εἶναι νομίζω προφανές. Καὶ ὡς φαίνεται ἀντιμετωπίζομεν τὸ σοβαρώτατον πρόβλημα τί εἶναι ζωὴ.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἔτσι φαίνεται, διότι ἡ νόησις μᾶς εἶναι γνωστή, τοῦλάχιστον, ὡς γνώρισμα ζώντων ὄντων καὶ ὅπως τοῦλάχιστον φαίνεται ἀποτελεῖ γνώρισμα τῆς ζωῆς.

ΠΑΥΛΟΣ

Καὶ πῶς θὰ μάθωμεν τί εἶναι ἓν ἐκ τῶν γνωρισμάτων, πράγματος τόσο πολυπλόκου μάλιστα, ὡς φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι εἶναι ἡ ζωὴ, χωρὶς νὰ γνωρίζωμεν προηγουμένως αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; Ἐλησμόνησες τί εἶπαμε εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς συζητήσεώς μας, περὶ ψυχικῶν φαινομένων καὶ ψυχῆς;

ΚΡΙΤΩΝ

Ἄς σκεφθῶμεν μὲ ψυχραιμίαν, χωρὶς οἰασδήποτε προδιαθέσεις καὶ χωρὶς ἀδικαιολογήτους ἀποκαρδιώσεις.

ΠΑΥΛΟΣ

Λέγε, λοιπόν, σὲ ἀκούω.

ΚΡΙΤΩΝ

Τὸ τί εἶναι ἡ ζωὴ, οὔτε ἀντικείμενον τῆς συζητήσεώς μας εἶναι, οὔτε εἶναι κάτι τὸ ὁποῖον δυνάμεθα νὰ γνωρίσωμεν, πρὶν τοῦλάχιστον μάθωμεν ποία εἶναι ἡ Ἀλήθεια, ἡ ὁποία ὡς παραδεχόμεθα εἶναι ἡ μόνη ποὺ θὰ μᾶς ἐξηγήσῃ τὴν ζωὴν, ὅπως καὶ ὅλα τὰ ὄντα καὶ φαινόμενα τοῦ κόσμου. Μέχρις ὅτου ὅμως γνωρίσωμεν τὴν Ἀλήθειαν, ἂν τὴν γνωρίσωμεν, καὶ δυνηθῶμεν κατόπιν, χάρις εἰς αὐτὴν τὴν γνῶσιν, νὰ μάθωμεν τί εἶναι ἡ ζωὴ καὶ τὸ γνώρισμα αὐτῆς ἢ νόησις, δεχόμεθα, σιωπηρῶς μὲν ἀφ' ὅτου ἀρχίσαμε νὰ συζητοῦμε, ρητῶς δὲ ἀπὸ αὐτὴν τὴν στιγμήν, ὅτι ἡ νόησις ὑπάρχει καὶ λειτουργεῖ ὅπως τὴν δέχονται ὑπάρχουσιν καὶ λειτουργοῦσαν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι,

συμπεριλαμβανομένων και τῶν διατυπωσάντων τὴν ἐξεταζομένην θεωρίαν. Ἄς δεχθῶμεν λοιπὸν ὑποθετικῶς ὅτι ὁ κόσμος καὶ ὁ χῶρος εἶναι ἀποκύημα τῆς νοήσεώς μας.

ΠΑΥΛΟΣ

Ἔστω.

ΚΡΙΤΩΝ

Ὄταν ἡ νόησις κατεσκεύασε τὸν κόσμον, τὸν κατεσκεύασε ἐξ ὀλοκλήρου ἢ ὑπῆρχε βεβαίως κάτι ἀντικειμενικῶς, τὸ ὁποῖον ἐγένετο ἀφορμὴ εἰς τὴν νόησίν μας, διὰ νὰ προβῆ εἰς τὴν κατασκευὴν;

ΠΑΥΛΟΣ

Ἐπῆρχε καὶ ὑπάρχει αὐτὸ τὸ κάτι ἀντικειμενικῶς, ἀλλὰ αὐτὸ τὸ κάτι οὔτε τὸ γνωρίζομεν οὔτε δυνάμεθα νὰ τὸ γνωρίσωμεν.

ΚΡΙΤΩΝ

Καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ἔφθασε αὐτὸ τὸ κάτι μέχρι τῆς νοήσεώς μας;

ΠΑΥΛΟΣ

Διὰ τῶν αἰσθήσεων.

ΚΡΙΤΩΝ

Εἶπέ μου ἀκόμη ἂν αὐτὸ τὸ κάτι τὸ ἔξω ἡμῶν, ἔχει κάποιαν σχέσιν μετὰ τὴν νόησιν.

ΠΑΥΛΟΣ

Ὁχι. Διότι ὡς λέγουν, ἡ νόησις ὀφείλει τὴν ὑπαρξίν της εἰς μίαν ἀνωτέραν ἀρχήν.

ΚΡΙΤΩΝ

Καὶ πῶς κατενόησε ἡ νόησις τὴν ἀνωτέραν αὐτὴν ἀρχήν εἰς τὴν ὁποῖαν ὀφείλει τὴν ὑπαρξίν της;

ΠΑΥΛΟΣ

Νομίζω ὅτι ἡ κατανόησις αὕτη ἐγένετο μετὰ ἑλλαμψίν, ὡς τὴν ὀνομάζουν, μετὰ σύλληψιν δηλαδὴ τοῦ νοῦ, ἡ ὁποῖα ἐγένετο χωρὶς τὴν μεσολάβησιν τῶν αἰσθήσεων.

ΚΡΙΤΩΝ

Εἶπομεν ὅτι αὐτὸ τὸ ἄγνωστον καὶ μὴ δυνάμενον νὰ γνωσθῆ
ποῦ ὑπάρχει ἔξω ἡμῶν, ἔφθασε εἰς τὴν νόησίν μας διὰ τῶν αἰ-
σθήσεων. Σὲ παρακαλῶ τώρα νὰ μοῦ ἀπαντήσης καὶ εἰς τὸ
ἔξῃς. Αὐτὸ ποῦ ἔφθασε μέχρι τῆς νοήσεώς μας διὰ τῶν αἰσθή-
σεων εἶναι κάτι διαφορετικὸν ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ ἔφθασε δι' ἐλλάμ-
ψεως, ὡς εἶπες;

ΠΑΥΛΟΣ

Ἡ θεωρία ποῦ ἐξετάζομεν, νομίζω ὅτι τὰ ξεχωρίζει αὐτά,
ὡς δύο διαφορετικά.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐάν ὅλα ὅσα εἶπαμε περὶ τῆς νοήσεως εἶναι σωστά, πῶς
συμβαίνει ἡ νόησις, νὰ ἔχη τὴν ἰκανότητα νὰ κατανοῇ κάτι,
χωρὶς τὴν μεσολάβησιν τῶν αἰσθήσεων, νὰ ἀδυνατῆ δὲ νὰ
κατανοήσῃ κάτι ἄλλο παρ' ὅλον ὅτι αὐτὸ τὸ ἄλλο τὴν ἐρε-
θίζει ἀενάως διὰ τῶν αἰσθήσεων; Ἡμπορεῖ ἄραγε αὐτὸ νὰ
θεωρηθῆ τελειότης τῆς νοήσεως;

ΠΑΥΛΟΣ

Ὅπως διόλου τὸ ἐναντίον. Θὰ ἠμποροῦσαν ὅμως ἴσως νὰ
μᾶς εἶπουν ὅτι, αὐτὸ ποῦ συμβαίνει μὲ τὴν νόησιν, δὲν ὀφεί-
λεται εἰς τελειότητα ἢ ἀτέλειαν αὐτῆς, ἀλλὰ εἰς τὴν φύσιν
αὐτῶν τῶν δύο διαφορετικῶν πραγμάτων. Δηλαδή, ἡ μὲν
ἄνωτέρα ἀρχὴ ἔχει τὴν ἰκανότητα νὰ φθάσῃ μέχρι τῆς νοήσεώς
μας ἀπ' εὐθείας, διότι καὶ ἡ νόησις μας ἔχει κάποιαν σχετικὴν
ὁμοιότητα καὶ συγγένειαν μὲ τὴν ἄνωτέραν αὐτὴν ἀρχήν,
ἐνῶ αὐτὸ τὸ ἄλλο τὸ ἔξω ἡμῶν εὐρισκόμενον, φθάνει μὲν μέ-
χρι τῆς νοήσεώς μας διὰ τῶν αἰσθήσεων, ἀλλὰ δὲν ἔχει αὐτὸ
τὴν δύναμιν νὰ καταστήσῃ εἰς αὐτὴν γνωστὴν τὴν καθ' ἐ-
αυτὴν ὑπαρξίν του.

ΚΡΙΤΩΝ

Πολὺ καλά. Αὐτὸ ὅμως ποῦ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ φθάσῃ μέ-
χρι τῆς νοήσεως μας καὶ νὰ γίνῃ κατανοητόν, ὡς τί τὸ κατα-
νοοῦμεν; Ὡς κάτι, ἔτσι ἀορίστως, ἢ ὡς κάτι τὸ ὁποῖον ἔχει
ὠρισμένα γνωρίσματα;

ΠΑΥΛΟΣ

Ὅς τὴν δημιουργὸν αἰτίαν τοῦ κόσμου.

ΚΡΙΤΩΝ

Ὅς τοιαύτη δὲ αἰτία, θὰ γνωρίζῃ αὐτὴ ἀσφαλῶς τὸ πῶς εἶναι αὐτὸς ὁ κόσμος, δηλαδή αὐτὸ τὸ ἔξω ἡμῶν περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλοῦμεν. Ἡ δὲν εἶναι ἔτσι;

ΠΑΥΛΟΣ

Βεβαίως.

ΚΡΙΤΩΝ

Καὶ αὐτὸ τὸ ἔξω ἡμῶν, εἶναι ἐξ ἴσου τέλειον μὲ τὴν δημιουργὸν τοῦ αἰτίαν;

ΠΑΥΛΟΣ

Προφανῶς ἀτελέστερον, διότι ἐὰν καὶ αὐτὸ ἦτο ἐξ ἴσου τέλειον, θὰ ἔφθανε μέχρι τῆς νοήσεώς μας καὶ τοῦτο ὅπως καὶ τὸ ἄλλο, ἂν ὄχι διὰ τῶν αἰσθήσεων, δι' ἐλλάμψεως.

ΚΡΙΤΩΝ

Καὶ διατὶ ἄραγε, τὸ τέλειον ὡς δημιουργὸς αἰτία τοῦ ἄλλου, τὸ κατεσκεύασε ἀτελέστερον; Ἀπὸ ἀδυναμίας;

ΠΑΥΛΟΣ

Προφανῶς ὄχι. Διότι ἡ τελειότης θὰ ἔχη ἀσφαλῶς τὴν δύναμιν νὰ κάμνῃ τέλεια πράγματα.

ΚΡΙΤΩΝ

Τότε λοιπὸν διατὶ τὸ ἔκαμε ἀτελές;

ΠΑΥΛΟΣ

Εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν δὲν εὐρίσκω ἀπάντησιν.

ΚΡΙΤΩΝ

Ἐφ' ὅσον ἡ ἀτέλεια αὐτὴ δὲν ὀφείλεται εἰς ἔλλειψιν ἰκανότητος, ἴσως τὸ ἔκαμε ἀτελές μὲ κάποιον σκοπὸν;

ΠΑΥΛΟΣ

Πρὸς ποῖον σκοπὸν;

ΚΡΙΤΩΝ

Αὐτὸ θὰ ἤθελα νὰ μοῦ πῆς σὺ ὁ ὁποῖος παίζεις τὸν ρόλον συνηγόρου. Μήπως διὰ νὰ τοῦ δώσῃ τὴν εὐκαιρίαν νὰ τελειοποιηθῇ μόνον του;